

ПРЕСОДРУКУВАННЯ НА ТЕРНОПІЛЛІ НА ЗЛАМІ ХІХ–ХХ СТОЛІТЬ

*Решету́ха Тетяна, кандидат наук із соціальних комунікацій,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

Пресодрукування на Тернопілллі на зламі ХІХ-ХХ століть визначається характером історико-суспільних процесів у тогочасній Галичині, яка на той час була східною околицею Австро-Угорської імперії. Тернопільщина кінця ХІХ століття була центром етнокультурного пограниччя: належала географічно до двох великих держав – імперії Габсбургів і Російської імперії, а Тернопіль був важливим суспільно-культурним центром Західного Поділля. Місцева преса тут була різновекторною, оскільки етнічний склад населення краю був розмаїтим: окрім українців, тут проживали поляки, німці, євреї та представники інших національностей. Зазвичай, газети з'являлись і зникали, проіснувавши від кількох місяців до кількох років.

Першим друкованим періодичним виданням Тернополя став польськомовний загальноінформаційний національний двотижневик «Podolanin», присвячений «місцевим справам Поділля», перше число якого побачило світ у 1878 році, проте проіснував він лише три місяці (березень – травень 1878 р.). А вже у 1879 році у місті недовгий час виходив «Swit» – двотижневик, у якому можна було прочитати про політику та економіку.

Згодом, змінюючи один одного, виходили «Głos Polski» (1894-1897) «Tygodnik podolski» (1901), знову «Podolanin» (1901-1903), «Tygodnik Tarnopolski» (1903-1904).

Справжнім довгожителем серед польськомовних локальних часописів Тернополя став «Głos Polski» (1904–1939, з перервою на час російської окупації 1914-1917 років). Видання мало яскраво виражений національний характер. У ньому висвітлювалися події суспільно-культурного життя краю, особливу увагу акцентуючи на місцевих політичних подіях та діяльності органів влади, також

вміщувалися матеріали на господарську тематику та міжнаціональні стосунки, тощо.

Перший друкований часопис українською мовою з'явився на Тернопіллі 2 лютого 1886 року. «Одноднѣвка Бережанська», видана греко-католицьким священиком Сильвестром Лепким, мала на меті збір коштів на руську (українську) бурсу в Бережанах.

За три роки у Бережанах з'являється «Посланникъ» – ілюстрований церковно-народний двотижневик греко-католицького спрямування, що виходив з квітня 1889 року по лютий 1911 року, тобто загальна тривалість виходу часопису сягнула 23 років. Це був один із найтриваліших видавничих проєктів не лише Тернопілля, а й усієї Східної Галичини того часу на сторінках, на сторінках якого друкувалися статті релігійно-морального змісту, белетризовані замальовки та епістолярні повідомлення про життя українського населення Галичини, різноматичні просвітницькі статті, розважальні матеріали тощо.

Слідом за «Посланникомъ» у 1890 з'явилися «Книжечки Миссійні» – щомісячне освітньо-релігійне видання невеличкого формату, де друкувалися прозові та віршовані тексти на релігійну чи дидактичну тематику, молитви, світлин та репродукцій ікон, краєзнавчі замальовки, тощо. Воно було популярними серед читачів-селян, про що свідчить його наклад (пересічний наклад – 4 тис., а окремих чисел – сягав 10 тис. примірників).

Наприкінці XIX століття з'являється перший український часопис «Громадське Слово» у Бучачі, що ставив за мету пробудити самосвідомість, почуття людської гідності і власної сили у якнайбільшій масі хліборобів бучацького і сусідніх повітів. Тут друкувалися публіцистичні матеріали та поетичні твори національно-патріотичного змісту.

Українські часописи у Тернополі з'являються майже на чверть століття пізніше, ніж на Тернопіллі загалом. У 1904 році починає виходити «Подільський Голос» (1904-1907), де друкувались актуальні матеріали про громадську самоорганізацію українців міста, утиски з боку польських урядовців, дискримінацію українського шкільництва, його погане матеріальне

забезпечення, соціально-економічну та політичну ситуацію в Галичині та краї тощо.

У 1905-1910 роках у краї виходила низка суспільно-політичних часописів різного політичного спрямування: радикальна двомовна польсько-українська «Slużba dworska» («Двірська служба») (Бучач, 1905), москвофільська «Русская Воля» (Тернопіль, 1906-1911), соціально-демократичний «Червоний Прапор» (Тернопіль, 1906–1907), двомовний польсько-український «Робочий люд» (Бережани, 1907), які вирізнялися яскравою політичною заангажованістю та нетривалістю існування.

Значним кроком у становленні української періодики краю стало «Подільське Слово» (Тернопіль, 1909-1912 роках), яке консолідувало усі українські національно-патріотичні сили краю, обстоював національні інтереси українців, залишаючись позапартійним органом і підтримуючи всі національні сили Галичини, окрім москвофілів, вважаючи їх ворогами Україна зньського народу.

Характерною особливістю періодики Тернопілля на зламі XIX-XX століть було те, що часописи краю видавали з приватної ініціативи їхніх засновників, видавців та редакторів, а також нетривалий період існування – зазвичай один-два роки (за винятком «Głos Polski» та «Посланникъ»). Щодо тематики публікацій, то основними темами були суспільно-політичні події в Галичині та Австро-Угорщині, соціально-економічне становище мешканців краю, національні відносини, національно-патріотичне виховання (передовсім молоді), просвітницька діяльність тощо.

Ці локальні тернопільські часописи, незважаючи на нетривалість існування мають значну історичну цінність, особливо як цілісне культурно-історичне явище.